

bizonyított” (Bush elnök korábban Texas állam kormányzója volt).

A neoliberais fordulat (Reagan, Thatcher) egyik következménye, hogy korábban szöges elintézetben álló nézetek egyre inkább közelednek egymáshoz. Ez nemcsak a gazdasági életben figyelhető meg (egyre nehezebb különbséget találni baloldali és jobboldali gazdaságpolitika között), de egyéb területeken, így az oktatásban is. Baloldali, demokratapárti oktatáspolitikusok újabban nyíltan hirdetnek olyan nézeteket, amelyeket korábban még hevesen támadtak. Így például a szabad iskolaválasztás, amelyet az ismert *Brown v. Board of Education* (1954) után a déli államokban előszeretettel alkalmaztak a szegregáció legális folytatásaként, mára baloldaliak körében sem számít ördögtől valónak.

A közeledés dacára persze jócskán maradtak különbségek. Az oktatási reformok, a tesztek útján történő elszámoltathatóság általános elfogadottságához más is kellett. Ezt Ravitch leginkább abban az érvelési módban, közös nyelv megtalálásában látja, amellyel sikerült mindkét politikai oldal elvárásait kielégíteni. Így a demokraták a nagyobb állami szerepvállalást, a pedagógiai módszerek fontosságának hangsúlyozását üdvözlötték, a republikánusoknak az elszámoltathatóság és az iskolaválasztás szabadságának növelése nyerte el a tetszését.

És persze az üzleti érdekekről sem szabad megfeledkezni. Jelentős összegeket kapnak a különböző tanácsadó, költséghatékonysági módszereket (például buszoztatás megszervezését) kidolgozó cégek, azok a vállalkozások, amelyek a sikeres tesztekre készítik fel a diákokat, valamint az oktatási szolgáltatást nyújtó és a tesztek gyártó cégek is. Az NCLB keretében nyújtott támogatásoknak köszönhetően egy egész iparág indult virágzásnak.

Kötetünk szerzője négy évvel ezelőtt kifestette lakását. A munkálatok végeztével, amikor hozzálátott a becsomagolt könyvek és jegyzetek kikaplásához, amely munkával persze csak lassan haladt előre, hiszen nem tudta megállni, hogy ne olvasson bele egyikbe-másikba, szóval ekkor fogalmazódott meg benne a gondolat, hogy össze kéne foglalnia mindazt, amit ma már másképp gondol az oktatásról, mint korábban. Nem változtatta meg gyökeresen a nézeteit. Csupán beleesett egy csapdába, amit oly gyakran kritizált korábban másokon: hosszú ideig nemcsak elhitte, de maga is hirdette, hogy létezik egy csodaszer, amellyel az oktatás összes problémája megoldha-

tó. Könyve ebből a csapdából való kievickélését írja le. Jól sikerült a lakásfelújítás.

(*Diane Ravitch: The Death and Life of the Great American School System: How Testing and Choice Are Undermining Education. Basic Books, 2010, New York. 283 p.*)

Tomasz Gábor



MIT MONDANAK A TESZTEK?

Egy ismerőse fölívta Koretzet, és azt kérdezte: Maga szakmabeli. Mondja meg nekem, melyik iskolába adjam a gyerekeket? Koretz magyarázni kezdte, hogy az iskola teljesítménymérési adatai még nem jelentenek mindent. Előbb ki kellene választani az iskolák egy szűkebb körét; elhatározni, hogy buszoztatja-e a gyermeket, vagy inkább marad abban a körzetben, ahová tartozik. Aztán néhány iskolába el is látogatni, hisz nem mindegy, mit lát a helyszínen az ember. Végül beszélni a tanárokkal, az igazgatóval – s csak aztán visszatérni a teszteredményekhez. Ismerőse türelmetlenül hallgatta. Na jó, mondta, de ne oda adjam, ahol a legjobbak az eredmények?

Ezzel a beszélgetéssel indokolja a szerző, hogy megírta a könyvét. A tudományos művek, mondja, a tudományos közönségnek szólnak. A tudományos művek szerzője minden állítását meg kell indokolja – vagy szakirodalommal, vagy kutatási eredményekkel. Ez a könyv azonban nem tudományos, inkább ismeretterjesztő. Azoknak írta – egyetemen belül és kívül –, akik érteni szeretnék, hogy mi is az a teszt. Ezért, folytatja a szerző, ez a könyv nem politizál. Nem akar állást foglalni azokban a kiterjedt vitákban, amelyek arról szólnak, hogyan is kellene eredményesebb oktatáspolitikát csinálni. Ehelyett föl akar világosítani arról az eszközről, amellyel manapság az Egyesült Államokban az iskolák, a helyhatóságok és a kormányzatok az oktatáspolitikát hatásosnak vagy hatástalannak minősítik. Föl akar világosítani arról, mit is jelentenek – vagy nem jelentenek – a teszteredmények.

A könyv egyetemi előadásorozat, amelyet a szerző évek óta tart tanári mesterszakosoknak (ahogy itthon neveznénk őket). Olyanoknak, akik nem tanultak matematikát vagy tesztelmé-



letet – de nagyon is várható, hogy tesztek fog-
nak használni és teszteredményeket értelmezni.
Nekik akarja a szerző elmondani, mire figyeljenek,
ha tesztet használnak.

A tizenhárom fejezet valóban sorozatot tesz ki
(részletei meg is hallgathatók az interneten). Az
első fejezet a tesztelés iskolai és oktatáspolitikai
„beágyazottságáról” szól – vagyis arról, miért is
annyira fontos Amerikában ez a kérdés. A másod-
dik fejezet az eszköz fajtáit mutatja be, a harmadik
a mintavételt és a minta tulajdonságait. A negyed-
dik, ötödik és hatodik fejezet a tesztek amerikai
fölgazdálkodását mondja el a tesztelés történetétől
a jelenlegi (2008) alkalmazásokig. A következő
fejezetek a teszteredmények érvényességével és
megbízhatóságával foglalkoznak – nem általában,
hanem az oktatáspolitikával kapcsolatosan. A tíz-
tizenharmadik fejezetek témája a tesztek speciális
alkalmazása; azaz a teszthasználát sajátos helyze-
tű fiatalok megvizsgálására. Fogadkozása ellené-
re a szerző jelentős számú magyarázó megjegyzést
fűz a fő szöveghez, amelyben imponáló mennyiségű
irodalomra hivatkozik. Igaz, mind angol nyelvű
művekre és mind amerikaiakra.

*

A könyv borítóján egy tábla látható, rajta (kré-
tával!) valami képlet. A képlet előtt pedig, félig
háttal nekünk, egy idős tanár, amint a kezét ököl-
be szorítja, és a fejét a táblába veri. Gyanítjuk,
hogy maga a szerző, s ha igen, épp előadás köz-
ben. Tényleg dühös? De hát miért? Mert amit le-
ír, attól még nem kellene dühösnek lennie. Pedig
nagyon is az (minden ígérete ellenére, hogy távol
marad a politikától). Hogy mennyire dühös, azt
a kiterjedt sajtóhíború mutatja, amely csak úgy
ömlik az internetről.

Ennek a háborúnak különböző „hadszínterei”
vannak. Az egyik hadszínteret – az iskolákét –
már ismerjük. Amikor Koretz egy ismerősének
elpanaszolta az iménti beszélgetést, az ismerőse
fölnevetett. Engem tízesével hívnak naponta a
szülőktől, mondta, és mind ugyanezt kérdi. Egyszer
megdühödtem, és azt feleltem: Asszonyom,
döntse már el. Ha csak abba az iskolába akarja
adni a gyereket, ahol a legmagasabbak a teszt-
eredmények, menjen egy ingatlanközvetítőhöz.
Kérdezze meg, hol a legmagasabbak az ingatlan-
árak, és költözzék oda. Mert ott a legmagasabbak
teszteredmények is.

Egy másik hadszíntér az önkormányzatoké,
amelyek évente adják ki beszámolóikat az elő-
ző év eredményeiről, benne az általuk fönntar-

tott iskolákról. A szülők pedig évente böngészhe-
tik, melyik iskola mekkora haladást ért el tavaly-
hoz képest. Mégpedig a teszteredmények alapján
(mintha egyik év teszteredményeit egyszerűen
csak össze lehetne hasonlítani az előző évivel, dü-
hög Koretz). A teszteredményeket könnyű kom-
munikálni – hiszen csak néhány statisztikai adat-
ról van szó, és ezek ráadásul jól össze is hasonlít-
hatók. S ezekből nemcsak a gyerekek fejlődésére
következtetnek – bár nem volna szabad, mondja
Koretz újra meg újra –, hanem a tanári munkára,
sőt az iskolafönntartókra is. Tehát nemcsak a gyere-
kek teszteredményeire, és nemcsak az iskolák
eredményeire, hanem az iskolafönntartók sikeres
vagy sikertelen oktatáspolitikájára is. Arra, hogy
hatékonyan költötték-e az „adófizetők pénzét”,
amikor ezt az iskolát jobban támogatták, amazzal
kevésbé; amikor ennek a tantestületnek fizetés-
emelést adtak, amazokét meg visszafogták; ami-
kor ebbe az iskolába beruháztak, amannak a pá-
lyázatát viszont elutasították.

A harmadik hadszíntér a kormányzati politi-
ka. Ezen a hadszíntéren a két párt mérkőzik, és az
aktuális elnökök képviselik a pártokat. A könyv
megírásakor épp váltották egymást a republiká-
nusok és a demokraták, Bush elnököt Obama el-
nök. Bush programját (*No Child Left Behind* –
„Egy gyerek sem maradhat le”) Obama szakér-
tői azzal kritizálták, hogy készpénznek vette a
teszteredményeket, és ezek alapján helyezte ki az
oktatásügyi támogatásokat (miközben a Bush-
program igazi célja az elit iskolázás megteremté-
se volt). Cserébe Obama elnököt a republikánus
szakértők meg azzal bírálják, hogy maga sem ve-
szi észre, mennyire ingatag az eszköz, amellyel ő
meg az iskolai meritokráciát akarja helyreállítani.

*

Vagyis arról, hogy Daniel Koretz majd politika-
mentesen magyarázza el, mit is jelentenek a tesz-
tek és hogyan kell értelmeznünk őket, szó sincs.
Koretz munkája épp attól izgalmas és fölkapott
Amerikában, amitől érdektelen és jelentéktelen
ma még Magyarországon. Nem is érhető ez a
könyv – a mondanivalója, az üzenete érthetel-
len –, ha nem próbáljuk visszahelyezni az Egyesült
Államok oktatáspolitikai vitáiba.

Koretz könyvéből kiderül, hogy nincs teszt-
elés a tesztek aktuális fölgazdálkodása és értelmezése
nélkül. A tesztek – legalább is az iskolai tesztek –
megbízhatósága és érvényessége nem technikai
fogalmak csupán (azok is persze), hanem iskola-
politikai horderejű fogalmak. A többi technikai

fogalom – a mintavételtől az eredmények megvitatásáig – sem egyszerű technika. Sokkal inkább technikainak látszó, annak álcázott politizálás.

Ismerjük az ilyen „politizálást”, csak tán nem kapcsoljuk össze Koretz könyvével. Ez volt az az eszköz, amellyel a Kádár-rendszerben mint szakértők próbáltunk hozzászólni az éppen időszerű politikai diskurzusokhoz. A tesztelés és statisztikázás éppen az a szerep, amelyet magára öltve a szakértő is szóhoz juthat a politikusok asztalánál, mert tényekről beszél, amelyeket ő tud jobban.

Csak hogy a teszteredmények nem tények, üzeni Koretz ebben a könyvében. A tesztek technikai adatai azáltal kerülnek a politikába, hogy értelmezik, megmagyarázzák őket. Mégpedig rendszerint aszerint, amit mondani akarnak velük. A tesztek, mondja a szerző, nagyon is ki vannak téve a túlértelmezésnek. Nem a tesztek hiteltelenek – nagyon is hitelesek és nagyon is fontosak –, hanem azok, akik a politikai szándékaikat beléjük értelmezik.

*

Ha az imént jellegtelennek és jelentéktelennek neveztük Daniel Koretz könyvét – jellegtelennek és jelentéktelennek kis magyar glóbuszunkon –, akkor most hamar kijavítjuk magunkat. Ez a könyv egyike az igazán fontosaknak, amelyeket az aktuális irodalomból a hazai oktatáskutatás figyelmébe ajánlhatunk. Különösen azoknak a figyelmébe, akik a tényeken alapuló (*evidence-based*) oktatáspolitikai fontosságát hangsúlyozzák, még több és több tényt sorakoztatva föl annak az álláspontnak a védelmében, amelyet aktuálisan képviselnek.

Tényeken alapuló oktatáspolitikai? – kérdezné Koretz, ha ismerné a nálunk jelenleg folyó vitákat. Azt, hogy mennyire fontosak a PISA-eredmények a közoktatás fejlesztésében, és van-e jelentősége annak, ha néhány hellyel előbbre vagy hátrább kerülünk az országok rangsorában. Azt, hogy mennyire fontosak a felsőoktatási rangsorok, és van-e jelentősége, mondjuk, Közép-Európában a világ első száz vagy ötszáz intézménye közé bekerülni. Azt, hogy mekkora előrejelző hatása van az érettségi vizsgáknak, és mennyit érdemes áldozni értük. (S ha most nem oktatáskutatásról íránk, a sort még folytathatnánk. Vajon hogyan értsük az orvosi laboratórium adatait? Vajon mit jelentenek a gyógyszerhatékonysági vizsgálatok? Hogyan értelmezzük a társadalmi jelzőszámokban bekövetkező változásokat?)

Ez a vita, ha jól értjük, akörül forog, mennyire bízhatja magát a politika azokra a „tényekre”, amelyeket a szakértők föltálnak neki. Mennyire kell a józan eszünkre, a mindennapi tapasztalatainkra támaszkodni ahhoz, hogy a „valóságot” – esetünkben az iskola, az oktatásügy valóságát – megértsük? Koretz szerint az adatok, amelyek az iskolai tesztekéből származnak, nélkülözhetetlenek, de jelentésük – azaz értelmezhetőségük – nagyon is szűkre szabott. A „tények”, azaz a tesztekéből nyert statisztikák önmagukban inga-tagok. Még az sem elegendő, ha többször – vagy mint Amerika tapasztalatai mutatják, visszatérően, rendszeresen – mérünk. Még valami kelle-ne hozzá: a józan mérlegelés, amely a teszteredmények túlzott és egyoldalú értelmezését korrigálja, helyére teszi.

Egy vitában, amelyben Diana Ravitch – ismert amerikai oktatástörténész, az amerikai konzervatívok kiemelkedő szakértője – sorra vette Bush elnök bukásának oktatáspolitikai összetevőit, Daniel Koretz is fölszólt. Csak ennyit kérdezett: Miért, ön hol volt? Kinek a pártján? A mindig magabiztos (és még mindig dekoratív) Ravitch pedig lemondóan így válaszolt: Elleneztem az eluralkodó középszerűséget, és bíztam abban, hogy a teszteredményekkel kiválogatható egy oktatási elit. Belátom, hogy tévedtem. És Koretz egy szakmailag közismert fordulatot idéz, amely így szól: Mennél többet használunk egy társadalmi mutatót politikaformálásra, annál inkább inflálódik. S mennél jobban inflálódott, annál inkább torzítja azokat a társadalmi folyamatokat, amelyeket módosítani akarnak vele. Ezt Donald Campbell az 1970-es évek közepén írta. Talán nem tévedünk, ha ezt tartjuk Koretz fő üzenetének, legalább is nekünk, a hazai oktatáspolitikai kutatóinak és szakértőinek. Tényekre – például teszteredményekre és kompetenciamérésekre – hivatkozni nem elég egy jobb, egy új oktatáspolitikához. Józan ész, mindennapi tapasztalat és politikai akarat is kell hozzá.

(Daniel Koretz: *Measuring Up. What Educational Testing Really Tells Us. Harvard University Press, 2008, Cambridge [USA]. 353 p.*)

Kozma Tamás

